

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

СЕКЦІЯ 23

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА СІМЕЙНОГО ПРАВА

*Керівник секції: професор кафедри цивільного права,
доктор юридичних наук, професор І. В. Давидова*

Секретар секції: лаборант кафедри цивільного права В. М. Леошко

ХАРИТОНОВ ЄВГЕН ОЛЕГОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри цивільного права, доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України*

ВІДКРИТЕ СУСПІЛЬСТВО І ПРИВАТНЕ ПРАВО ЯК ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ

З'ясування європейських орієнтирів розвитку України доцільно проводити за допомогою «цивілізаційного» методу, пов'язаного з розглядом права як категорії, невід'ємно пов'язаної з цивілізацією/культурою. З такого погляду право розуміється як цивілізаційна категорія, котра одночасно виступає як елемент соціально-політичного устрою та елемент суспільної свідомості, є складовою духовного світу людини та її світогляду, відображаючи уявлення окремих індивідів та суспільства в цілому про справедливість, добро, гуманізм тощо. Це дає можливість використовувати у процесі дослідження «концептний» метод, розглядаючи право взагалі, і приватне право, зокрема, як концепт, тобто, як сукупність виражених вербально уявлень про позначений певним терміном соціальний феномен. Саме такий підхід пропонується прийняти за основу розуміння приватного права, котре є концептом європейської цивілізації, маючи своїм методологічним підґрунтям, передусім, лібералізм. При цьому розгляд права як концепту, не заперечує законодавчого наповнення цього поняття, але позбавляє необхідності обов'язкової оцінки його як системи правових норм, що утворюють галузь права, відповідні правові інститути тощо.

Разом із тим, завдання цього дослідження потребують перегляду акцентів при використанні «цивілізаційно-концептного» методу та уточнення розуміння особливостей деяких пов'язаних з ним категорій.

Отже далі «цивілізація» розуміється, як окреслений хронологічними рамками етап в історії людства, що характеризується певним місцем людини у довкіллі, зумовленим рівнем її потреб, здібностей, знань, навичок та інтересів, способом виробництва, духовним та політичним

устроєм суспільства, існуючою в ньому системою матеріальних і духовних цінностей, що ґрунтуються на законах природного розвитку.

Відтак типологізація будь-якої національної культури може здійснюватися через ментальність та зумовлену нею систему домінуючих цінностей, яка виступає підґрунтям цивілізаційної самоідентифікації (що знаходить зовнішнє вираження у звичаях, традиціях, релігії чи інших світоглядних ученнях) та цивілізаційній ідентифікації його сусідами. Висновок про вирішальне значення системи цінностей випливає з розуміння цивілізації як особливої форми мислення, що виокремлює у суспільстві живе, органічне начало і виражає соціально-духовні складові суспільства. «Цивілізаційні» цінності є чинниками цілісності / самоідентифікації цивілізації, а у випадках відсутності порозуміння вони стають ще й чинниками протистояння та зіткнення локальних цивілізацій.

При аналізі систем права зазвичай припускається існування двох магістральних шляхів соціоісторичного розвитку, якими традиційно вважають елементи конструкції «Схід – Захід». Зазначена дихотомія набула поширення у дослідженнях, присвячених проблемам розвитку окремих цивілізацій або людства в цілому. Однак останнім часом звертається увагу на те, що диференціація суспільств (країн, держав) суто за «цивілізаційним» критерієм, не є досконалою, а отже не може бути базовою. Це зумовлює доцільність перегляду парадигми «Захід – Схід» на користь більш досконалого розділення: «Відкрите суспільство – Закрите суспільство», що є більш універсальними і позбавляє необхідності пояснень, чому котрась з країн Сходу може бути віднесена до «Заходу», або чому «Схід» та «Захід» на «цивілізаційній» мапі не збігаються зі сходом та заходом на фізичній мапі. Крім того, втрачається підґрунтя для дискусій стосовно «розлому» цивілізацій (котрі останнім часом використовуються для просування ідей сепаратизму тощо).

Навіть при першому погляді на найпростіше визначення поняття суспільства, – як групи людей, котрі формально не організовані, але мають загальні інтереси, цінності та цілі, – впадає в око практична відсутність вимоги формалізованості спільноти людей (на відміну від держави, міждержавних об'єднань, політичних та господарських об'єднань тощо), але також і наявність таких чітких критерії об'єднання (а не тільки «розділення» – що дуже важливо) як «інтереси» і «цінності». На цих критеріях, власне, і ґрунтується розрізнення Закритого та Відкритого суспільства, що добре помітне у працях К. Поппера.

Розглядаючи відмінності дихотомії «Відкрите суспільство – Закрите суспільство», варто згадати узагальнення з цього питання, сформульовані у сучасній науці, де Відкрите суспільство тлумачиться як суспільство творче й динамічне, засноване на ідеях ліберального плюралізму, гнучке щодо різноманітних змін і впливів, перейняте духом індивідуальної ініціативи, раціонального осягнення світу, критики й самокритики. Воно протиставляється закритому суспільству як враженому стагнацією, авторитаризмом, доведеним до магічних форм догматизмом, а також виразним переважаням соціально-масового начала над індивідуальним. Цей контрапункт є лейтмотивним для наукових

побудов Поппера, за якими розвиток сучасної цивілізації, започаткований «грецькою революцією» V–IV ст. до н. е., доводить переваги і перспективність відкритих суспільств (давніх Афін, сучасних західних демократій, зокрема, Європейського Співтовариства) над закритими (Спарта, імперська Росія, фашистська Німеччина, СРСР).

Найважливішими положеннями попередньої програми переходу до відкритого суспільства в планетарному масштабі є: 1) зміцнення свободи і усвідомлення відповідальності, що впливає з неї; 2) мир у всьому світі; 3) боротьба з бідністю; 4) боротьба з демографічним вибухом; 5) вчення ненасильства. Вони відіграють конструктивну роль у позитивних культурно-історичних та соціально-політичних зрушеннях у сучасному суспільстві». Саме їх можна вважати характерними рисами – орієнтирами сучасної Європи.

Один з найбільш активних адептів і дослідників Відкритого суспільства Джордж Сорос замість дихотомії «відкрите/закрите суспільство» тепер розташовує відкрите суспільство у хисткому центрі, де йому з усіх боків загрожують різноманітні догми, частина яких нав'язує закриті суспільства, а інші можуть привести до розпаду суспільства. Відкрите суспільство перебуває у стані, близькому до рівноваги; серед альтернатив йому є не лише статично нерівноважне закриті суспільство, а й динамічно нерівноважний стан хаосу та дезорієнтації. Це дає підстави перейти до тричастинної класифікації «простору, у якому рухається історія» за аналогією з водою, льодом і паром: відкрите суспільство (стан, близький до рівноважного), закриті суспільства (статично нерівноважний стан) і хаос або революція (динамічно нерівноважний стан).

Запропоновані три моделі Дж. Сорос називає «ідеальними типами – або «дивними атракторами». І далі зазначає, що «фінансові ринки у стані, близькому до рівноважного, поведуться інакше, ніж у стані, далекому від рівноваги. Те саме можна сказати і про історію загалом. Наприклад, під час революції може трапитися багато такого, що було б неможливим у звичайний час».

Наведений висновок є слушним і для оцінки характеру розвитку права в умовах зміни рівноважності суспільства. Передусім, це стосується концепту приватного права, розвиток якого більшою мірою залежить від історичних процесів, котрі впливають на формування та трансформацію суспільних цінностей та інтересів, а відтак (вкупі з іншими чинниками) – на розвиток суспільства як Закритого, Відкритого чи такого, що перебуває у динамічно нерівноважному стані (хаосу або революції). Це повною мірою стосується Викликів, на які має відповісти зараз Україна.

З врахуванням викладеного можна назвати наступні риси розвитку європейського концепту приватного права, до якого має адаптуватися Україна.

1. Право взагалі і приватне право, зокрема, розуміється як концепт, тобто, поняття – ідеї, що містить у собі певний підхід до бачення дійсності, котрий при розгортанні його змісту у системі суджень утворює концепцію.

2. Право, як концепт, розглядається як елемент культури (цивілізації).
3. Право, як концепт – наднаціональний елемент загальнолюдської цивілізації, доцільно досліджувати з припущенням існування дихотомії «приватне право – публічне право». У реальному житті такі категорії не існують, слугуючи, натомість, концептуальною основою національного цивільного права з наявністю у ньому більшої чи меншої частки публічності.
4. Приватне право, як концепт, є феноменом, що органічно притаманний західній європейській культурі (цивілізації), а також свідомо сприйнятий суспільствами, які поділяють відповідні цивілізаційні цінності.
5. Визнання концепту «приватне право» основою національного правопорядку є чинником і наслідком існування відкритого суспільства. Це робить доцільним поєднання «цивілізаційного» та «антропологічного» підходів при дослідженні приватного права у відкритому суспільстві.
6. Популярний підхід до вивчення концепту «приватне право», лише як об'єктивної категорії, наразі має бути модернізованим з метою врахування дихотомії «приватне право – приватні права», оскільки саме останні (як «права приватної особи») належать до базових цінностей відкритого суспільства.
7. Приватне право існує, як концепт у Західній та Східній Європейських правових традиціях. Але при цьому для першої приватне право є іманентно властивим явищем, тоді як у другій – терміни «приватне право» і «цивільне право» часто розглядаються як синоніми.
8. Парадигмою цивілізаційної / культурної конструкції «Схід – Захід» в умовах інтеграційних процесів є система «Відкрите – Закрите – Нерівноважне суспільство», що має основою врахування різного характеру і різної питомої ваги суспільних та індивідуальних цінностей.
9. Концепти «приватне право» і «відкрите суспільство» є корелятами, оскільки ґрунтуються на одній і тій самій цінності: визнання провідного місця людини, як приватної особи, у системі суспільних зв'язків, і мають однакову мету: забезпечення і захист прав людини, як такої, та забезпечення реалізації і захист цивільних прав та інтересів людини, як приватної особи – суб'єкта цивільних відносин.
10. В умовах нерівноважного суспільства концепт «приватне право» може коригуватися, оскільки надзвичайні обставини, які мають місце у такому суспільстві, зумовлюють необхідність відступу від частини «класичних» засад приватного права на користь використання застосування низки засад публічного права, обмеження деяких засад цивільного законодавства (свобода договору тощо), зростання частки імперативного методу у регулюванні цивільних відносин. Таке коригування має тимчасовий характер, а остаточний результат залежить від того хто переможе: відкрите чи закрите суспільство.
11. Головними завданнями української цивілістики є з'ясування того, яким є розуміння і значення концепту приватного права з погляду оцінки його як елементу культури у контексті буття / певного стану суспільства, диференційованого у залежності цінностей та інтересів, котрі сповідаються в ньому. Крім того, мають бути визначеними

характер та результат буття концепту приватного права в умовах нестійкої динамічної рівноважності суспільства, активізації неприхованого протистояння відкритого та закритого суспільств.

Список використаних джерел:

1. Карл Поппер. Закрите суспільство та його вороги. Т. І. К., 1994. С. 194–199; 213–214; 226–227; 357–359. 444 с.
2. <https://histua.com/slovník/s/suspilstvo-vidkrite-i-zakrite>
3. Сорос Дж. Відкрите суспільство. Реформування глобального капіталізму. Харків: Фоліо, 2018. С. 124. 363 с.
4. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Приватне право як концепт. Том V. Протистояння відкритого та закритого суспільств і приватне право. Частина I. Приватне право у відкритому суспільстві : монографія, Одеса : Фенікс, 2022. С.64–65. 432 с.

Ключові слова: відкрите суспільство, приватне право, цивільне право, концептний метод.

Key words: open society, private law, civil law, conceptual method.

ДАВИДОВА ІРИНА ВІТАЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри цивільного права, доктор юридичних наук, професор*

ДОГОВОРИ НА РОЗРОБКУ ВЕБ-САЙТІВ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Розвиток інформаційних технологій актуалізує питання щодо нормативно-правового забезпечення відносин в цифровому середовищі, адже фактична значимість цифрового середовища очевидна і вона відіграє важливу роль як в професійній діяльності певної категорії осіб, так і в повсякденному житті кожного окремо. Одним із об'єктів цифрового середовища на який розповсюджується відносини в сфері ІТ технологій є веб-сайти та його складові (веб-сторінки, файли).

Створення веб-сайтів вимагає певних креативних зусиль, часу, технічних знань та навичок з боку їх творців, тому в сукупності цей процес є творчим. Враховуючи той факт, що досить часто веб-сайти та розміщена на них інформація неправомірно копіюється та використовується особами, які не доклали жодних зусиль до їх створення, веб-сайт розглядається не лише як об'єкт цифрового середовища, а й як результат інтелектуальної, творчої діяльності.

В Україні, як і інших країнах світу, розвивається законодавство, яке регулює інформаційні відносини. Нині це, зокрема, Закони України Про інформацію», «Про державну статистику», «Про науково-технічну інформацію», «Про національний архівний фонд і архівні установи», «Про державну таємницю», «Про захист інформації в автоматизованих системах» та ін.

Мурашко Анастасія Сергіївна Перспективні напрями використання профайлінгу в Україні	472
Наумович Ігор Сергійович, Стаурська Олександра Миколаївна Характеристика особи злочинця у кримінальних провадженнях, пов'язаних з незаконним обігом особливо небезпечних наркотичних засобів	474
Падалка Лілія Олегівна Використання методології розвідувальної аналітики для забезпечення окремих тактичних операцій під час розслідування злочинів у сфері оподаткування	477
Пастух Аліна Володимирівна Обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних із порушенням правил екологічної безпеки	480
Цибульський Дмитро Васильович Щодо питання особливостей взаємодії правоохоронних органів з громадськими організаціями	481
Чернов Олександр Віталійович Криміналістичні та логіко-психологічні принципи пізнавально-розумової роботи слідчого на початковому етапі розслідування умисних вбивств працівників правоохоронних органів при виконанні ними службових обов'язків	484
Якимович Роман Іванович Окремі обставини, що підлягають встановленню під час розслідування злочинної діяльності суб'єктів підвищеного злочинного впливу	489
Алексеева Ліна Леонідівна Постзлочинна поведінка як об'єкт криміналістичного дослідження	491

СЕКЦІЯ 23 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА СІМЕЙНОГО ПРАВА

Харитонов Євген Олегович Відкрите суспільство і приватне право як європейські орієнтири розвитку	494
Давидова Ірина Віталіївна Договори на розробку веб-сайтів: деякі питання правового регулювання	498
Сафончик Оксана Іванівна Окремі питання захисту нерухомого майна та інших майнових прав фізичних осіб в умовах воєнного стану	501